І в. Бурблеві на спомин

Перед корчмою стояли завалівці та й балакали.

— Хто ж би був гадав, що ландвійт та й сам скинеться.

— Сам не сам. Може, наказали? Де ви бачили, щоби від меду та й відставав хто!

— Та й мід нудкий.

— Але не для Романишиних.

— А ще й муха тне.

— Не знаєте, то не кажіть. Був люстратор з повіту та й величав ландвійта на всю губу.

— Се небагато коштує, не більше як 25 срібних.

— Що коштує, то коштує, але вже ж його не всилував люстратор скидатися, коли гроші від него взяв.

— Знак тому, що ні, але якась причина мусила бути. Вибір дорого коштував, нема ще року, а тут диви — та й скинувся.

— Не знаю, що вам до того. Послухайте, що я вам скажу. Я не люблю кождого, хто з буком.ходить. Староста — поляк і судія — пОляк; адвокат і геометер — жиди; жандарм і посесор— жиди; війт, хоч русин,—то хрунь, а радні, хоч русини,— то підсвинки. Один другому палицю передають, а все на кого — на хлопа. Чи лях б'є, чи жид б'є, чи хрунь б'є

— все одно,' бо все болить. А хто кому палицю передав, а що ж мені до того? Мене все бV

• — Таже Дацко все був диштифрант, хто ж би йому противився?

— Ви, Рубчак, можете також мовчати. — А чо' ж я маю мовчати?

— Бо ви так само не станете ландвійтом, як би й я, а то най сі журяться, кому інтерес.

— Ви ауанадто розумні.

— Але він правду каже.

На тс надійшли два брати Воробці, а з ними Лисак, усі три — багачики. Махнули рукою на десятника та й посунули в корчму.

— От сі — то раз,— говорив Дацко.— Сим4то й журба іпіср: вони вже й тогід водилися залоб з Романишиними.

Тим часом багачики засіли у ванькирі, казали собі дати нива, а десятникові цілого оселедця й чвертку руму та й заморгають йому голову, буцімто наймуть його їхати до Львова " сіном.

Як уже десятник поглодав ості і облизав пальці та й ді-гтав пива, тоді почали багачики говорити про ландвійта, так, якби десятника й не було межи ними.

— Я чув таке,— почав Лисак,— що Романишин таку лише штуку втяв, бо хоче, щоби його просити, а ландвійтом то він лишиться.

— Ба, а якби не просили, якби так хтось другий підсунувся? Романишин не дурний.

— Я таке чув від професора, а професор — перший приятель Романишиному.

— Перший собі, а другий Романишиному. Мені не треба професора при тім. Якби хто сказав, через що Романишин скинувся, я вже більше не хочу знати. Бо як знаєш, від чого йде, то можеш знати, до чого йде. Добре я кажу?

— Та добре, але нема такого, аби се слово знав. Професор каже, що не знає. А вже як Лейба не знає та й десятник не знає — то вже не може ніхто знати.

— Лейба як Лейба, але десятник! Чи добре я кажу?

— Ні, ви не добре кажете, бо десятник не може сего знати, що знають тамті оба.

— А ви ж питали професора?

— Питав, а він зразу зацукався та й став гей фізик, а далі каже: "Так він вас дурить, бо хоче, щоби просили".

— А Лейба як казав?

Жид нічого не знає, а далі каже, що се може лиш десятник знати, бо він,— каже,— у ландвійта і днює, і ночує і ландвійт,— каже,— собі так не вірить, як десятникові.

— Ба, коли й десятник не знає. Правда, татусю, що не знаєте? Чи добре я кажу? Ми собі вже говорили: чого ніхто в селі не знає, те десятник вам повість, але й ви тепер не знаєте. Чи добре я кажу?

— А хто ж мене питав, хто вам казав?

— Писар. —

— А хто ж би такому пиякові сказав коли правду?

Е, ви розумний чоловік, знаєте, як і щож говорити з ким. Вам не тра казати.

— На то мене люди мають за люди. Може, я не служу громаді? Таже служу. І най там хто буде ландвійтом, то не може на мене наставати, бо я дурно хліба не їм. А якби я так не дивився, що до-кого та й як, то треба колись відгавкати. А нащо мені такого?

Правда, правда, ви старий чоловік і вас не треба

вчити.

— Шкода, що не знаєте того,, чого мені треба. Ви знаєте, з ким говорите, татусюг

— А я ж би чому не знав? Бігме, знаю.

— То може, скажете,, га?

— Вам скажу.

— Ану. вип'ємо ще; кінчіть-но— свою гальбу. Та й я вам того не забуду. Хто знає, може, вам тепер придасться до мене.

— І я так гадаю, що придасться. Для того я з вами говорю.

— Через що ж він скинувся?

— Через бабу.

— Та через свою?

— А через чию ж? Він з чужими собі не заходить.

— А що ж їй бракувало, як по руках її цілують? Не хотіла бути ландвійтихою?

— А видите, що найшлася і така. Поміж бабами всіляка віра. Не вгадаєш.

— Таже невгадно. Але як то було? Ви мали чути?

— І чув, і видів. То так було. Як прощався з русинами судія Ромко в Народнім домі, бо йшов на інший суд, то ланд-війт, і вона, і професор їздили всі троє на одній фірі, а мене взяли за погонича. Забавлялися вони, кілько забавлялися, і мені кельнер виносив пару раз, а нарешті вийшли всі троє на підсінє. Ландвійтиха кудись там поза вози засунулася, а професор до него: "Що мені з їх вина та й пива; ходіть, Дмитруню, шарнемо собі оковитки або руму на бесерунок". Правда, що недовго були і не дуже прийшли п'яні, але ландвійтиха сидить на возі та й кленеся, що мусить раз тому дати лад, бо професор ландвійта на всьо зле наводить.

— Вона святу правду казала..

— Правду чи неправду, але як вони прийшли, то ландвійтиха хоч би одно слово вимовила. Сама в собі з'їдалася... Дорога погана, бо ні возом, ні саньми, та й треба їхати нога за ногою... Взяли професор та й ландвійт судити тих панів, що з ними забавлялися, а найбільше городиславського професора за його бесіду до Ромка. Ніби городиславський професор казав перед собором, що деякі з професорів, щоби мали помагати, то вони псують Ромкову роботу, бо притягають село до горівки та й до фальшивих, виборів.

— Се було до нашого Качурковського та й справедливо.

— Не знаю, до кого було, але казав Качурковський, що до самої смерті буде на городиславського писати листи ло пана старости, поки його хліба не позбавить. Та й на тім іамовк, лиш зубами заскреготав, як жорнами. Але по хвилі іачинає Дмитро герштикатися. Вона його відтрутила раз та й другий раз, аж він розсердився.

— Вже я,— каже,— виджу, що не буде мені житя з моєю жінкою.

На се Дмитриха підскочила.

— Що ти говориш? — питаєся.

— Не буде мені житя з тобою,— каже ландвійт другий раз.

— Тому, що на возі при людях не даю себе щипати?

— Ей ні, але так мені житя з тобою не буде.

— Так, як мені з моєю,— каже Качурковський.

А ландвійтиху взяв жаль за серце, та й говорить вона:

— Неправда твоя. Я в тебе не три угли тримаю, але всі чотири. Чи ти знаєш, що діється в хаті, що в стайні, а що на полі? Ой, бігме, не знаєш. Таже я другий рік з тобою живу* а за той час я сама ряд даю, я з курми разом устаю, щоби твого добра пантрувати і остатна лягаю, бо ще твої діти обходжу. Рідна мама не була для них така, як я, бо рідна мама вдарить, а я боюся. А від тебе я не маю того, що за нігтем, бо я свого добра поназношувала до тебе. Таже нині не найдеш навіть такої наймички,* щоби тобі за самий харч служила.

— Ай, бо робітниця.з неї. Ех, коби мені така жінка, я би з нею півсела придбав.

— А ти мені,— каже Дмитриха,— до того харчу не додаш свого серця ні крішки за мою працю. Таж-но порахуй, що ти мені не принаймив нікого, а вас з наймитом осьмеро челяді в хаті, бо ще й твоя мама при тобі, що також лише готовому дивиться. Може, хто сперечить?

— Ти правду кажеш, але мені житя з тобою не буде.

— Так, як мені з моєю, Дмитруню,— доповідає Качурковський.

— Агі на тебе., чоловіче. А ви, Качурковський, мовчіть, поки терплю, поки вам добре. Що з тобою, Дмитре? — каже знов до чоловіка.— Таже рахуй, що я маю лиш осьмеро шматя кождого тижня випрати, та й не раз треба вас обшити і облатати... А може, не знаю до людей губи втворити? Не бійся: був ти з панами, то правда* але ш я прийму тобі в хаті чи попа, чи панів, та й, певне, сорому не наїв .би ся за ;мене. І зварити для них умію, і честь віддати, і побалакати, як належить.,,. Може,, лабаля маю на той^час, як ти пропадаєш днями й ночами? Не бійся, ні. Присягати можу і в суді на хрест, і шід Ромкогву ири"сягу можу шти, і в церкві на євангеліє можу присягати— Правда, я мала жандарма, що ходив до меле, бо одно, що кров іще в мене грає, а друге, що обіцяв зо мною женитися. Але тобі до того зась, бо я тебе також не питаю, що ти робив перед шлюбом. А за мене ти міг чути, бо Заярків не за горами.

— Та що там говорити,— каже Дмитро,— був хабаль, то був, а було два, то було два, я тим не журюся.

— За що ти мене маєш,— каже ландвійтиха,— я не така негідниця, як Качурковський, що має дві жінці.

А Качурковський вам мовчить, ані пари з рота.

— Я давала жандармові,— каже Дмитриха,— гроші, я,— каже,— пропила з ним яких ЗО срібних та й чекала часу. Але як час минає, а він не жениться, я поклонилася вахмай-строві з дарунком та й питаюся, щоби сказав по правді. Ей, як я вже знала всьо, що жандармові ще десять років не вольно женитися, тоді я свого любчика та й у лице і з одного боку, і з другого та й за двері в сіни, а з сіней надвір. Та й ще за ворота гонила, як пса. Най я сором маю, але най він стиду наїсться.

— То всьо фрашки, але мені не буде з тобою житя,— промовляє Дмитро.

— Ей, мовчи, небоже, або зараз мені кажи, задля чого нема тобі житя зо мною.

— Не знаю, але не буде.

— Як не знаєш, то мовчи.

— Так мені буде, як мому приятелеві пану Качур-ковському.

— А на ж тобі за се слово! — та й як трісне його в лице— аж я підскочив. Ландвійта в лице — при людях! — Мало тобі,— каже,— маєш другий раз! — Та й як лопне, аж меці у вухах ляснуло.— За то,— каже,— що хочеш з мене зробити Качурковську...-— А Дмитро ані пікнув. Я ще такого твердого чоловіка не бачив. Я гадав, що він уб'є її, що віз переверне, а він — як з каміня... І вже я від него не чув ані півслова аж до самого дому та й дома за цілий день.

Але Качурковський замішався до них.

— Ви, мамусю, не бийте,— каже,— чоловіка та й навіть не дивуйтеся його бесіді, бо то якось так заболить одного коло серця, та й нема йому житя, Я на своє окате опудало не можу дивитися, хоч воно золоте буде, хоч мене заріжете*

— Ти, чорте з болота, мовчи! Ти мені чоловіка розпиячив, на нінащо його зводиш, а тепер наважився житє нам збавити? Ах, душогубе!

— Ей, мамусю,— каже професор,— таж я душі ніякої не згубив, чого мене так називаєте?

— А свою, та й жінчину, та й Явдохи!.. Що то пан мужикові ворог лютий. Вже всьо від нас забрали, та й мусите и се брати, що чоловікові наймиліше? Свої панни зберігаєте, а мужицьким дівкам вінка збавляєте? Вже я надивилася у попа. Там паничі до паннів приїздили та й водилися з ними по цілих днях, а вечорами по сему за дівками або піддячий приводив їм у садок. А. попович так само: привіз собі панну до батька і вженився потому з нею, але за тих два роки, ніж шлюб з нею взяв, то одній мужицькій дівці мусив дати корову за вінок, а що тихцем пішло, то лиш піддячий знає та й він. Вам ще лиш одного бракує, щоби пані любилася, а мужичка щоби за неї діти родила.

А ти, пане, не хочеш своєї жінки шанувати — твоя воля. Ллє чому'ти не шукаєш собі потіхи у другої пані, лише у мужички Явдохи? Знов заношуєте своє свинство межи нас, мужиків. Лиш я не дам свому слабувати на панську слабість. Як я йому ґаздиня, як ми собі присягали, має бути по-божому, а ні — то на чотири вітри, я в один бік, а ти в другий.

— Мамусю, я вам кажу, що то чари. На мене хтось кинув чари та й на вашого Дмитра.

— На, маєш Дмитрові чари в твоє погане лице!..— та й як му заїхала в щетину, аж мене тевкнув, бо він до мене сидів плечима, а до них лицем. Він там пірвався до неї, а вона другий раз трас та й каже:— Семене, стійте!

— Чиї коні, того правда,— кажу. Птрр... та й став.

— Гайда, злази мені з фіри, антихристе, та й не переступай мого порога в хату, бо мені кримінал, а тобі смерть.

Качурковський воркотить, а вона його хап, як оберемок соломи, та й, як був у толубі, струтила його з воза, а мені каже гонити. Він біжить за возом, але де там! Кожух тяжкий, а я гоню. Він ще закричав до Дмитра, щоби прийшов до него рано, але Дмитро мовчав.

— Ей, таж вона баба, як грім; яка люта, така моцна. Чи добре я кажу?

— Щастє, що місяць світив, бо хто знає, чи був би Качурковський тої півтори милі приповзався додому та —й були би мене за свідка тягали, якби був загиб.

— А то він тоді приліз пізно додому та й не вчив у школі.

— Але з Дмитром що було! Приїхали ми, а він пустив з себе пару. Я гадав, що тепер зробить лаидвійтисі суд, а він каже, що мусить іти до Качурковського. Але вона не дурна... "Поступлю я тобі тепер, то вже твоє буде верхи мого, а там би ти, може, і бити зважився. Ні. Гей, Семене, визуйте його". Що було робити? Кажу я: "Ландвійте, наставте ногу, бо буде і вам, і мені!" Визув я його, вона сховала чоботи та й каже: "Продам коралі, продам свою хату в Заяркові, а ти в касі гроші заложи і маєш мені скинутися з війтівства. Не будеш ландвійтом, то будеш порядний ґазда, бо професор, і писар, і всі лайдаки покинуть тебе".

— Та й продала хату в Заяркові, продала, то правда. Я торгував для сина або й на гиндель, а жид купив на корчму.

— І Дмитро не пускає жадної штуки, він ландвійтом уже не буде. Не на те гроші в касі заложив.

— А чорні штани кравець йому пошив; таж сім років уже війтував, уже на восьмий. Як же тепер він піде у чорних штанах жати? Таж тріснуть йому в кроці, ніж один сніп зв'яже.

— Ей, куди йому до того. Йому вже й мозолі з рук злізли.

— Не бійся, поростуть наново. Хто таку бабу має, той мусить з мозолями в домовину піти.

— Але маєток не розлізеся. Щось Дмитро і дітям лишить, у домовину йдучи. Чи добре я кажу?

— На всьо божа воля, а ми можемо ще випити пива або гараку.

— Хіба вип'єм гараку на кінець, бо там надворі добра студінь.

І подав їм Лейба чвертку гараку.